

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในงานวิจัยเรื่อง “การสื่อสารชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน: กรณีศึกษา ชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยม” นี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและบทบาทของการสื่อสารของชุมชนและองค์กรภายนอกชุมชน ตลอดจนประสิทธิผลของการสื่อสารทั้งสองรูปแบบข้างต้น จากมุมมองของทั้งคนวงในและคนวงนอก ซึ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาตลาดน้ำคลองลัดมะยมให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามประเด็นดังต่อไปนี้

1. การกำหนดประชากรและผู้ให้ข้อมูล
2. การกำหนดวิธีวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

การกำหนดประชากรและผู้ให้ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งผู้ให้ข้อมูลเป็น 4 กลุ่มหลัก โดยเลือกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholders) ซึ่งจะเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เกี่ยวกับการพัฒนาตลาดน้ำคลองลัดมะยม ดังนี้

1. แกนนำชุมชน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนและสมาชิกคณะกรรมการตลาดน้ำคลองลัดมะยมที่มีบทบาทหลัก
2. ชาวชุมชนหรือผู้ค้าในตลาด ซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาและดำเนินการตลาดน้ำคลองลัดมะยม

3. เจ้าหน้าที่จากองค์กรภายนอกชุมชนที่เกี่ยวข้อง

3.1 เจ้าหน้าที่องค์การภาครัฐ ได้แก่ กองการท่องเที่ยว สำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบโครงการชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน ซึ่งเป็นโครงการที่วิจัยและสนับสนุนการพัฒนาตลาดน้ำทั้งสามแห่งในเขตตลิ่งชัน ได้แก่ ตลาดน้ำตลิ่งชัน ตลาดน้ำวัดสะพาน และตลาดน้ำคลองลัดมะยม

3.2 เจ้าหน้าที่องค์กรที่ไม่ใช่รัฐ (NGO) ได้แก่ บางกอกฟอรัม (Bangkok Forum) ซึ่งมีบทบาทในการจัดการองค์ความรู้และเสริมศักยภาพในการสื่อสารให้กับผู้นำชุมชนและชาวชุมชนคลองลัดมะยม เพื่อพัฒนาชุมชนคลองลัดมะยมบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง โดยผ่านโครงการสนับสนุนการก่อตั้งกองทุนสุขภาวะกรุงเทพฯ และโครงการสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียนชาวสวนฯ

4. นักท่องเที่ยว เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ช่วยชี้วัดประสิทธิผลในการจัดการการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยมว่าสามารถตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจของผู้มาเยือนได้เพียงใด รวมถึงชี้วัดประสิทธิผลในการสื่อสารของชุมชนและองค์กรภายนอกจากมุมมองของคนวงนอกได้อีกทางหนึ่งด้วย

การกำหนดวิธีวิจัย

1. การสำรวจเอกสาร (Documentary Research) ได้แก่ การเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร เช่น รายงานวิจัยในโครงการชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน ย่านตลาดน้ำตลิ่งชัน และพื้นที่เกี่ยวเนื่อง เขตตลิ่งชัน จัดทำโดยคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร คู่มือนักท่องเที่ยว และสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมถึงเว็บไซต์ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวตลาดน้ำคลองลัดมะยม

2. การสังเกตการณ์ (Observation) ได้แก่ การสังเกตการณ์สภาพแวดล้อมของชุมชน กิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน การจัดภูมิทัศน์และการปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนกับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน ตลอดจนการสังเกตการณ์ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ถึงปฏิกริยาท่าทางต่าง ๆ ต่อประเด็นคำถามและความคิดความเห็นหรือความรู้สึกเกี่ยวกับการพัฒนาตลาดน้ำคลองลัดมะยม

3. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่ การเก็บข้อมูลจากบุคคลซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาตลาดน้ำคลองลัดมะยม แบ่งเป็นกลุ่ม ๆ โดยผู้วิจัยได้สุ่มเลือกผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่มด้วยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้

3.1 แกนนำชุมชนซึ่งเป็นสมาชิกคณะกรรมการตลาดน้ำคลองลัดมะยม จำนวน 3 คน ประกอบด้วย

- 1) ผู้นำชุมชน คือ นายชวน ชูจันทร์
- 2) สมาชิกคณะกรรมการตลาดน้ำคลองลัดมะยม ได้แก่ นายสุรัชย์ รุณบุญรอด และนางไฉน ขาวเจริญ

3.2 ผู้ค้าในตลาดน้ำคลองลัดมะยม จำนวน 10 คน ได้แก่

- 1) กิ่งกมล คนซื้อ
- 2) อภิรมย์ แก้วคำ
- 3) สิริกาญจน์ เทียนถนน
- 4) เชิดศักดิ์ ประไพทอง
- 5) มารยาท ชูพัก
- 6) ณรงค์ ปั่นสังข์
- 7) จำสับเอกชิน เรืองศรี
- 8) ปราโมทย์ เลิศสถาพร
- 9) เพิ่ม วันสอน
- 10) อุไรวรรณ หาญณรงค์

3.3 เจ้าหน้าที่จากองค์กรภายนอกชุมชนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

1) เจ้าหน้าที่ของกองการท่องเที่ยว สำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร 1 คน ได้แก่ นายระพีพัฒน์ เกษโกศล นักพัฒนาการท่องเที่ยว 6 กลุ่มงาน พัฒนาการท่องเที่ยว กองการท่องเที่ยว สำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร ผู้รับผิดชอบโครงการชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน

2) เจ้าหน้าที่ของบางกอกฟอรัม (Bangkok Forum) จำนวน 2 คน ได้แก่ นายคะทาวุธ แวงชัยภูมิ และนายครรชิต จูประพัทธศรี

3.4 นักท่องเที่ยวที่มาเยือนตลาดน้ำคลองลัดมะยม จำนวน 11 คน ช่วงอายุ 25-50 ปี ได้แก่

- 1) นายวิฑู ญ ระนอง
- 2) นางกนกพร จันท์เจริญ
- 3) นางสาวพิชญากาญจน์ เกื้อศิริกุล
- 4) นายเจนวิทย์ จิระกุลชัยนันท์
- 5) นายสมชาย แซ่ตั้ง
- 6) นายธนทัต แพรเถา
- 7) นางชลจิรา อุ่มทอง
- 8) นางปิยาภรณ์ สันต์เกษม
- 9) นางสาวอัญชลี ทูลธรรม

10) นายศฤงคาร สิทธิชัย

11) นายวิชณุ จิรังคสกุลเดช

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลหลัก ๆ 2 ประเภท คือ

1) **ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)** ได้แก่ การเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลโดยตรง

2) **ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)** ได้แก่ การเก็บข้อมูลที่มีผู้ศึกษาไว้ก่อนแล้ว

ผู้วิจัยได้เริ่มจากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับตลาดน้ำคลองลัดมะยมจากสื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะเว็บไซต์และสิ่งพิมพ์ของหน่วยงานราชการที่มีส่วนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยม เช่น กองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาและตั้งปัญหาคำถามวิจัย จากนั้น จึงได้กำหนดแนวคำถามและนำไปเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์เมื่อลงพื้นที่จริง

เมื่อเก็บข้อมูลได้แล้ว ผู้วิจัยก็นำมาวิเคราะห์และปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับแนวทางการเก็บข้อมูลและประเด็นที่น่าจะศึกษาเพิ่มเติม จากนั้นจึงได้ลงไปสังเกตการณ์ในพื้นที่จริงและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) เพื่อตอบคำถามตามประเด็นที่ตั้งปัญหาคำถามวิจัยไว้ โดยมีรายละเอียดวิธีการเก็บข้อมูลตามลำดับขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ ข้อมูลจากเอกสารและสื่อต่าง ๆ ที่เผยแพร่เรื่องราวเกี่ยวกับตลาดน้ำคลองลัดมะยม เช่น เอกสารและรายงานเกี่ยวกับการดำเนินการของโครงการชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกองการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร รวมถึงสื่ออื่น ๆ ได้แก่ เว็บไซต์ต่าง ๆ และรายการโทรทัศน์ที่น่าเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับตลาดน้ำคลองลัดมะยม ซึ่งแหล่งข้อมูลเหล่านี้ เป็นประโยชน์ในการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและการพัฒนาตลาดน้ำแห่งนี้ขึ้น

ขั้นที่ 2 การเก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์ (Observation) ในพื้นที่จริง โดยผู้วิจัยได้เข้าไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น เยี่ยมชมตลาดริมน้ำ การชมสวน การชมพิพิธภัณฑ์เรือ ลงเรือพาย เป็นต้น จากการสังเกตการณ์ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นการจัดภูมิทัศน์ การสร้างอัตลักษณ์รวมถึงบรรยากาศของตลาดน้ำและการกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีความสอดคล้องกับเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวแห่งนี้ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นให้ผู้มาเยือนได้สัมผัสกับธรรมชาติ วิถีชีวิตชาวสวนริมคลองและการดำเนินชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นที่ 3 การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) แต่ละกลุ่มตามที่กำหนดไว้ เพื่อทราบข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการพัฒนาตลาดน้ำคลองลัดมะยม รวมถึงการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและขอความร่วมมือจากส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการกับเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) กับผู้นำชุมชน ผู้ค้าในตลาดและนักท่องเที่ยว โดยสร้างความรู้สึกเป็นกันเอง สัมภาษณ์ในเชิงพูดคุยเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ไม่รู้สึกเครียดหรือถูกกดดัน โดยในขณะที่ยังสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ขออนุญาตผู้ถูกสัมภาษณ์ใช้เครื่องบันทึกเสียงพร้อมกับจดบันทึกไปด้วย เพื่อช่วยให้สามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ผู้วิจัยได้กำหนดแนวคำถามคร่าว ๆ ในประเด็นสำคัญที่ต้องการข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อตอบปัญหานำวิจัย โดยเมื่อลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยก็ได้เปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระในการให้ข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่อเนื่องอื่น ๆ ด้วย ทั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วย

1. เครื่องบันทึกเสียง ใช้ในการบันทึกการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล
2. สมุดบันทึก สำหรับจดบันทึกประเด็นสำคัญและสิ่งที่สังเกตได้เพิ่มเติมจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล
3. กล้องถ่ายภาพ เพื่อบันทึกภาพเหตุการณ์ บุคคลและสถานที่ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และเป็นประเด็นที่ตอบปัญหานำวิจัย
4. แนวคำถามในการสัมภาษณ์ ใช้เพื่อเป็นแนวทางคร่าว ๆ ประกอบการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล

สำหรับประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้กำหนดแนวคำถามหลักคร่าว ๆ ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่ม ดังนี้

4.1 แนวคำถามสำหรับแกนนำชุมชน

- 1) ความเป็นมาของการพัฒนาชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยมเป็นอย่างไร
- 2) ความเป็นมาของการรวมตัวเพื่อก่อตั้งคณะกรรมการตลาดน้ำคลองลัดมะยมเป็นอย่างไร
- 3) แกนนำชุมชนมีวิธีการสื่อสารกับชาวชุมชนในเรื่องต่าง ๆ อย่างไรบ้าง

- 4) ในความคิดเห็นของท่าน การก่อตั้งตลาดในชุมชนมีผลดีและผลเสียอย่างไร
- 5) ในความคิดเห็นของท่าน การดำเนินการพัฒนาตลาดน้ำคลองลัดมะยมประสบความสำเร็จเพียงใด มีอุปสรรคหรือปัญหาหรือไม่ อย่างไร
- 6) องค์กรภายนอกที่เข้ามาดำเนินโครงการต่าง ๆ ในชุมชนได้ให้การสนับสนุนชุมชนอย่างไรบ้าง
- 7) ชุมชนมีส่วนร่วมกับองค์กรภายนอกต่าง ๆ ในการวางแผนและดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนหรือไม่ อย่างไร มากน้อยเพียงใด
- 8) ชุมชนมีการวางแผนหรือวางแผนโครงการในอนาคตเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนและตลาดน้ำคลองลัดมะยมหรือไม่ อย่างไร

4.2 แนวคำถามสำหรับชาวชุมชนและผู้ค้าในตลาดน้ำคลองลัดมะยม

- 1) ความเป็นมาของการพัฒนาชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยมเป็นอย่างไร
- 2) ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการตลาดน้ำคลองลัดมะยม มีวิธีการสื่อสารกับชาวชุมชนในเรื่องต่าง ๆ อย่างไรบ้าง
- 3) ท่านมีความคิดเห็นต่อผู้นำชุมชนและคณะกรรมการตลาดน้ำคลองลัดมะยมอย่างไร
- 4) ในความคิดเห็นของท่าน การก่อตั้งตลาดในชุมชนมีผลดีและผลเสียอย่างไร
- 5) จุดเด่นของตลาดน้ำคลองลัดมะยมที่ท่านต้องการให้ผู้มาเยือนรับรู้คืออะไร
- 6) ชาวชุมชนหรือผู้ค้าได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินการจัดการตลาดน้ำคลองลัดมะยมหรือไม่ อย่างไร มากน้อยเพียงใด
- 7) ท่านต้องการให้ชุมชนและตลาดน้ำมีการปรับปรุงหรือพัฒนาสิ่งใดเพิ่มเติมหรือไม่ อย่างไร

4.3 แนวคำถามสำหรับเจ้าหน้าที่จากองค์กรภายนอกชุมชนที่เกี่ยวข้อง

- 1) ความเป็นมาของการที่องค์กรของท่านเข้ามาสนับสนุนการพัฒนาชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยมเป็นอย่างไร
- 2) องค์กรของท่านเข้ามาสนับสนุนการพัฒนาชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยมในด้านใดและผ่านช่องทางการสื่อสารใดบ้าง

3) โครงการพัฒนาขององค์กรของท่านได้รับการตอบรับจากชาวชุมชนเป็นไปในทางใด

4) ชาวชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการขององค์กรของท่านหรือไม่ อย่างไร มากน้อยเพียงใด

5) ในความคิดเห็นของท่าน การดำเนินงานโครงการนั้น ๆ ประสบความสำเร็จเพียงใด พบอุปสรรคหรือปัญหาหรือไม่ อย่างไร

6) องค์กรของท่านมีส่วนช่วยสนับสนุนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนแก่สาธารณชนในวงกว้างหรือไม่ อย่างไร ผ่านช่องทางใดบ้าง

7) องค์กรของท่านได้วางแผนทางในการสนับสนุนการพัฒนาชุมชนและตลาดน้ำคลองลัดมะยมในอนาคตไว้หรือไม่ อย่างไร

4.4 แนวคำถามสำหรับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนตลาดน้ำคลองลัดมะยม

1) ท่านทราบความเป็นมาการก่อตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยมหรือไม่ ถ้าทราบได้รับทราบจากสื่อใด

2) ท่านรู้จักตลาดน้ำคลองลัดมะยมได้อย่างไร จากสื่อใด

3) เหตุใดท่านจึงตัดสินใจมาเยือนตลาดน้ำคลองลัดมะยม

4) ท่านเคยไปเยือนตลาดน้ำของชุมชนแห่งอื่นบ้างหรือไม่ หากเคยไป พบว่าตลาดน้ำคลองลัดมะยมมีความเหมือนหรือแตกต่างจากตลาดน้ำเหล่านั้นหรือไม่ อย่างไร

5) ท่านคิดว่า ตลาดน้ำคลองลัดมะยม มีจุดเด่นและจุดด้อยอย่างไรบ้าง

6) ท่านได้เข้าร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางชุมชนจัดเตรียมไว้หรือไม่ ถ้าเข้าร่วม เข้าร่วมทำกิจกรรมอะไรบ้างและเหตุใดจึงสนใจเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ

7) ท่านมีความประทับใจหรือไม่ประทับใจต่อสิ่งใดในตลาดน้ำคลองลัดมะยม

8) ท่านคิดว่า ชุมชนควรมีการปรับปรุงหรือพัฒนาด้านใดเพิ่มเติมอีกหรือไม่ อย่างไร

ความเชื่อถือได้ของข้อมูล

จากข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมดังที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาตรวจสอบความเชื่อถือได้โดยการตรวจสอบความสอดคล้องกันของข้อมูลในประเด็นเดียวกันจากแหล่งข้อมูลทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) กล่าวคือ ข้อมูลที่ได้

จากการตรวจสอบเอกสาร การสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้นต้องมีความสอดคล้อง และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการสำรวจเอกสาร ทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) การสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ กล่าวคือ นำทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) มาวิเคราะห์ตามประเด็นที่ได้ตั้งปัญหามาวิจัยไว้ โดยใช้ทฤษฎีดังที่กล่าวไว้ในบทที่ 2 เป็นแนวทางประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอข้อมูล

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูล ดังนี้

บทที่ 4 รูปแบบและบทบาทของการสื่อสารของชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยม

บทที่ 5 รูปแบบและบทบาทของการสื่อสารขององค์กรภายนอกชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยม

บทที่ 6 ประสิทธิภาพของการสื่อสารของชุมชนและการสื่อสารขององค์กรภายนอกชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยม

บทที่ 7 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากที่กล่าวมาข้างต้น อาจสรุปแนวทางหรือวิธีวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์หาคำตอบของปัญหามาวิจัยตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

ภาพที่ 3.1
ภาพแสดงวิธีวิจัย

